

Kentsel Dönüşüm, Yoksulluk ve Yaşam Kalitesi Üzerine Düşünceler: Sulukule Örneği

Reflections on Urban Transformation, Poverty and Quality of Life: The Case of Sulukule

Pelin Pınar Giritlioğlu¹

öz

Yoksulluk, kentsel dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkaran temel bileşenlerin en başında yer alır. Ülkemizde de, kentsel alanların dönüşümü, özellikle yoksul mahallelerinde gerçekleşmektedir. Yapılan uygulamalarda temel söylem, yoksul mahallelerin “düşük yaşam kalitesi” ve “insanca yaşam hakkı”dır. Oysaki, dünyada da çok zaman olduğu gibi, ülkemizde de uygulama sonuçları, bizlere kentsel dönüşümün, yoksul mahallelerin yaşam kalitesini değil, mekânın “göreceli” kalitesini yükselttiğini göstermektedir. Bu durum ise, göstermektedir ki, mekânın kalitesi “görece” yükselirken, kent yoksulları açısından iki davranış biçimi ortaya çıkmaktadır: Birinci durumda, yoksullar kamu gücü ile yerlerinden edilerek, yaşam alanlarından başka bir yere yerleşmeye ve borçlanmaya zorlanmaktadır. İkinci durumda, yoksullar değişen mekânın bedelini karşılayabilecek güçleri olmadığından başka bir yerde ya yeni yoksulluk alanları yaratmakta, ya da mevcut yoksulluk alanlarına dahil olmaktadır. Ancak her iki durumda da sonuç aynıdır: Yoksullar, kentsel dönüşüm sonrası, artık eski mahallelerinde yaşamamakta ve yoksulluk, kent içinde sıçrayarak, yer değiştirerek yayılmaktadır. Çoğu kez süreç, yoksullar açısından mülksüzleşme ile sonuçlanmaktadır. Bu sonuç, kentsel dönüşüm uygulamalarının yaşam kalitesini yükselttiğine dair temel iddiasını ve hedefini çürütmektedir. Kentsel dönüşüm alanında yaşayan yoksulların yaşam kalitesi yükselmemekte; aksine yerlerinden edilmeleri ve hatta mülksüzleşmeleri gibi nedenlerle daha olumsuz yönde etkilenmektedir. Değişen yalnızca onların yaşam alanları değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamlarıdır. Sosyal çevrelerinden uzaklaşmaları nedeniyle kentle bütünleşme sorunları çoğalmakta ve bu durum birçok başka sosyo-ekonomik problemi beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma, kentsel dönüşüm alanında bir yandan yaşam kalitesi artırılırken, bir yandan da yoksulların nasıl yerinde kalabileceği sorusuna odaklanmaktadır. Bu sorunsala, kentsel dönüşüm yaklaşımlarına farklı bir bakış açısı getirerek bir çözüm arayacaktır. Mekânın göreceli kalitesi, yaşam kalitesi, yerel toplum perspektifinden tartışılacak ve Fatih Belediyesi tarafından 2006 yılında alanda gerçekleştirilen anketin sonuçları bu bakış açısıyla okunarak yorumlanacaktır. Bölgede ekonomik koşulların değişimini gözlemlemek üzere, emlak danışmanlarıyla da görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma, konuyu, yalnızca birkaç yıl önce yaşanan ve telifisi imkânsız sonuçların ortaya çıktığı Sulukule deneyimi üzerinden anlatmayı ve bundan sonraki benzer projelerin kabul edilecek ilkelerine kapsamlı bir çerçeve oluşturmayı hedeflemektedir. Bugün artık Sulukule yerinde değildir. Yeni Sulukule’de ağırlıklı olarak yabancı uyruklular mal sahibi ya da kiracı statüsünde yaşamaktadır. Sulukule’nin gerçek sakinleri ise, önce Taşoluk bölgesine gönderilmiş de, burada yaşayamamaya, bir daha geri dönemeyeceği Sulukule’nin yakınlarında yeniden yerleşmişlerdir. Bu durum, bölgede yapılan dönüşümün, bölge halkına yarar sağlamadığını, onların yaşam kalitesini yükseltmediğini açıkça göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, yaşam kalitesi, kentsel dönüşüm, Sulukule

¹ **Corresponding Author:** İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, pinozden@istanbul.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-5695-9091

ABSTRACT

Poverty is at the forefront of the basic components that reveal the need for urban transformation. In our country, the transformation of urban areas takes place especially in poor neighborhoods. The basic discourse in the implementations is the "low quality of life" and "the right to live humanely" of the poor neighborhoods. However, the results of the implementation in our country, as in many other times in the world, show us that urban transformation does not increase the quality of life of poor neighborhoods, but the "relative" quality of the space. This situation shows that while the quality of the space increases "relatively", two forms of behavior emerge for the urban poor: In the first case, the poor are displaced by public power and forced to settle elsewhere and borrow money. In the second case, the poor either create new areas of poverty or are included in existing areas of poverty, as they cannot afford the cost of the changed space. However, the result is the same in both cases: After the urban transformation, the poor can no longer live in their old neighborhoods and poverty spreads through the city by leaps and bounds. Often the process results in dispossession for the poor. This result refutes the basic claim and aim of urban transformation practices that increase the quality of life. The quality of life of the poor living in the urban transformation area does not increase; on the contrary, they are affected more negatively by reasons such as their displacement and even their dispossession. What has changed is not only their living spaces, but also their socio-cultural and economic lives. Due to their alienation from their social environment, the problems of integration with the city increase and this situation brings along many other socio-economic problems. This study focuses on the problem of how the poor can stay in place while improving the quality of life in the field of urban transformation. It will seek a solution to this problem by bringing a different perspective to urban transformation approaches. The relative quality of the place, the quality of life will be discussed from the perspective of the local community and the results of the survey conducted by Fatih Municipality in 2006 in the area will be read and interpreted from this perspective. Interviews were also held with real estate consultants to observe the change in economic conditions in the region. The study aims to explain the subject through the Sulukule experience, which was experienced only a few years ago and in which irreparable results emerged, and to create a comprehensive framework for the principles to be adopted for similar projects in the future. Today, Sulukule is no longer in place. In New Sulukule, mostly foreign nationals live as owners or tenants. The real inhabitants of Sulukule, on the other hand, were first sent to the Tasoluk region, but they could not live here and settled again near Sulukule, where they could not return. This situation clearly shows that the transformation made in the region does not benefit the people of the region and does not improve their quality of life.

Keywords: Poverty, quality of life, urban transformation, Sulukule

GİRİŞ:

Aristoteles, "eudamonia"yı, yani mutluluğu, insan yaşamının ve eyleminin amacı olarak görmektedir (aktaran: Işık, Meriç, 2010). Maslow (1970)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi incelendiğinde, insanların temel gereksinimlerinin, önceliklerine göre 1. Fiziksel koşulların öngördüğü gereksinimler (gıda, su, barınma, vb) 2. Güvenliğe ilişkin gereksinimler (emniyet duygusu, korunma güdüsü, sağlık, vb) 3. Sosyal koşulların öngördüğü gereksinimler (bir grup ya da topluluğa ait hissetme duygusu, vb) 4. Saygı ve değer görme gereksinimi (toplum içerisinde sayılıp, değer görme, toplum içindeki sosyal durum, vb) 5. Kişisel ilgiyi/düşünceyi/geleceğe ilişkin idealleri ifade etme gereksinimi olmak üzere beş konu başlığı altında sıralandığı görülmektedir.

Kentsel dönüşümden esas olarak yaşam kalitesini yükseltmek suretiyle insanların ve toplumların mutlu olması beklenmelidir. Kalağan ve Çiftçi (2012) de "kentsel dönüşüm projelerinin odak noktasında kente yönelik yaşam kalitesinin artırılması bulunur" diyerek bu görüşü destekler. Benzer şekilde, Özden (2008, 2016), Kara ve Görün (2010) de bilimsel yöntemlerle, akılcı bir vizyon ile gerçekleştirilen kentsel dönüşümü, yaşam kalitesinin artırılmasında önemli unsurlardan birisi olarak görmektedir. Burada sözü edilen akılcı ve vizyoner yaklaşımın önemi büyüktür. Forohuar ve Hasankhani (2018) de bunu destekleyecek şekilde, kentsel dönüşüm projelerinde kapsamlı bir perspektifin yokluğunun, özellikle de gelenekse kentsel dokular üzerinde istenmeyen fiziksel, sosyokültürel ve ekonomik sonuçlara neden olabileceğine dikkat çekmişlerdir. Teorik bir okuma yapmak gerekirse, kentsel dönüşümün temel hedefleri arasında yoksul mekânlarını iyileştirmenin ve yoksul ailelerin yaşam kalitesini yükseltmenin ilk sıralarda bulunduğu görülmektedir. Kentsel dönüşümde öncelikli alanların yoksul mekânları olmasının da arkasında bu hedefler yatar.

Bununla birlikte, söylemde hedefini yoksul topluluklara yönlendiren ve yaşam kalitesini ardına alarak adeta “meşrulaştırılan” kentsel dönüşüm, uygulamada çok daha farklı hedeflerle yol almaktadır. Crisp ve diğerleri (2015) de, bu görüşü destekleyecek şekilde, yoksulluğun azaltılmasının, yenileme programlarının nadiren açık bir amacı olduğuna dikkat çekmektedir. Yine Cheung ve Leung (2008), kentsel dönüşümün çevre kalitesini iyileştirmeyi vadetmesi ve bu kalitenin orada yaşayanlar için “sözde” yararlı olması nedeniyle, konut sakinlerinin öznel yaşam kalitesini artıracığının yaygın bir inanç olduğunu, bununla birlikte, (Rampichini ve D'Andrea, 1998)'e atıfla, bu inancın, nesnel veya ekonomik yaşam kalitesinin kişinin öznel yaşam kalitesini mutlaka yükseltmediği gerçeğini gözden kaçırdığını ifade etmektedirler. Onlara göre, öznel yaşam kalitesi aynı zamanda kentsel dönüşüm sırasında çevresel kalitenin etkisine duyarlı olduğundan, çevresel kalitedeki iyileştirme tek başına öznel yaşam kalitesinin teşvik edilmesini sağlamak için yeterli değildir.

Bugüne değin yürütülmekte olan uygulamalar göstermektedir ki, ülkemizde belirlenen kentsel dönüşüm alanları, yoksulluk mekânlarına odaklı olarak değil, rant alanlarına odaklı olarak seçilmektedir. Yoksulluğun yüksek olduğu alanlar, çoğu kez arazi rantının da yüksek olduğu alanlardır. Bunun nedeni, yoksulların geçmişte yerleştiği kentlerin çeper bölgelerinin, zaman içinde kentlerin genişleyip yayılması sonucu kentlerin içinde, potansiyel arsa değeri yüksek, üst yapı değeri ise düşük alanlar olarak kalmış olmalarıdır. Üstelik bu alanlar çoğu kez örgütsüz, kıyıda kalmış, unutulmuş ya da damgalanmış toplulukların yaşadığı yerler ya da doğrudan suç(lu) mekânları olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden de bu alanlarda dönüşümü sermaye lehine yönlendirmek çok daha kolay olabilmektedir. Ancak, yapılan uygulamalarda önemli olan, hedefe ulaşmaktır. Tüm bu uygulamalar, görünürde, yoksul mahallelerini iyileştirme ve yoksul ailelerin yaşam kalitesini yükseltme hedefini benimsemiş olsa da, sonuç bunun tam aksini göstermektedir. Mekân değişmekte, mekânsal kalite çoğu kez yükselmekte, ancak bu mekânlar artık eski sakinlerin yaşamadığı ya da yaşayamadığı yerler olarak yeniden şekillendirilmektedir. Dönüşen mekân ve mekânın kalitesi çoğu durumda o topluluğun ihtiyaçlarına göre tasarlanmamaktadır. Sonuçta, kent mekânı eski yoksulluk alanları için değişirken, kentin içinde yeni yoksulluk alanları ortaya çıkmakta, yoksulluk, kent içinde bazen zorla, bazen de zorunlu bir kabullenişle yer değiştirerek var olmaya devam etmektedir. Bu çalışmanın temel iddiası da ülkemizde sürdürülmekte olan kentsel dönüşüm uygulamalarının yalnızca dönüşüm sonrası kullanıcılar için mekânsal bir kaliteyi hedeflediği, buna karşılık eski kullanıcıların yaşam kalitesini iyileştiremediğidir. Bu iddia çalışmada Sulukule örneği üzerinden ortaya konacak ve tartışılacaktır.

Alana yönelik, yaşam kalitesini ele alan erken çalışmalardan biri, 2008 yılında yazarın danışmanlığında Bahçeşehir Üniversitesi'nde hazırlanan bir yüksek lisans tezidir (Atik, 2008). Mehmet Atik tarafından Neslişah ve Hatice Sultan mahallelerini ele alarak hazırlanan tez çalışmasında, bölgede yürütülen kentsel dönüşüm odaklı projelerin, bu yerleşmelerin kentsel yaşam kalitesi ile özgün kimliği üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucu, fiziksel çevreye ilişkin nesnel verilerin yükseltilmesi ile yüksek bir yaşam kalitesine ulaşamayacağını açık bir şekilde göstermiştir. Sosyal sürdürülebilirlik meselesine odaklanan benzer bir çalışma da İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, 2018 yılında Prof. Dr. Azime Tezer danışmanlığında gerçekleştirilmiştir (Durand, 2018). Çalışmanın temel iddiası, mevcut sosyal ve kültürel alanların korunmasını öncelemeyen çalışmaların sosyal ve kültürel açıdan tahribata neden olduğu, kentsel dönüşümün de bu kapsamda fiziksel tahribatın ortadan kaldırılması şeklinde algılandığıdır. Çalışmada bu anlayışın Sulukule'de bu şekilde karşılık bulduğunun altı çizilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, projenin yerinden etme ve sosyal dışlanmaya neden olduğu, yerel sakinlerin yararını içermediği, tasarım kriterleri itibarıyla ayrımcılığa ve yıkıma sebep olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Fatih Pınar'ın 2009 yılında Perşembe Pazarı, Süleymaniye ve Tarlabası röportajlarının ardından, Sulukule'nin, geleneksel sakinlerini yerinden ederek "soylulaştırılması" sürecine tanıklık eden dördüncü çalışması da konuya ilişkin bir perspektif ortaya koymaktadır.

1. Nitelikli mekân.. Yüksek yaşam kalitesi.. Ama kim için?

Sapancalı (2009), kalite kavramını, “bir insan ve/veya toplumun, nesnenin ve/veya bir yaşantının nasıl olduğunu ya da nasıl algılandığını açıklayan, onun diğerlerinden farklı olarak üstünlük ya da eksikliğini ölçerek ortaya koyabilen özellik” olarak tanımlar. Yaşanan deneyimler, kentsel dönüşümle hedeflenen yüksek yaşam kalitesinin, iyileştirilen ya da çoğu kez yeniden üretilen mekân üzerinden ölçüldüğünü ortaya koymaktadır. Sonuç olarak topluma sunulan somut ürün, yaşam değil, mekândır. Uygulamanın başarısı, dönüşen mekâna bakarak tartışılmaktadır. Ancak, kentsel dönüşüm uygulamalarının başarısı, esasen yaşam kalitesini dönüşen mekân üzerinden okuyarak değerlendirilebilir. Dönüşen mekânın, kapsamlı ve çok boyutlu bir kentsel dönüşüm politikası süzgecinden geçirilerek yerel topluma sunduğu yeni fırsatlar ve katkılar, bu değerlendirmenin temel göstergeleridir. Yerel toplumdan beslenerek üretilen mekân, dönüşüm uygulamasını başarıya taşıyarak sürdürülebilir kılacak unsurların başında yer alır.

Mekânın “yüksek nitelikli yeniden üretimi” her zaman yerel toplumun sorunlarını çözmeye muktedir olamamaktadır. Aksine, yüksek niteliğe kavuşan mekânlar, çoğu kere yerel toplumun niteliği değişen mekândan başka yerlere ötelenmesine neden olmaktadır. Üstelik bu durum, yalnızca alt sınıflar için öngörülen bir durum değildir; aynı şekilde alt-orta ve orta sınıflar da bu değişimden olumsuz etkilenirler. Sınıflar arasında değişen sadece, daha üst sınıfların bölgede ya da bölgeye yakın yerde tutunma çabasının artması halidir. Alt sınıflar ise hızla yerlerini terk ederek, yeni yoksulluk alanlarına hareket etmekte ya da kentin başka bir bölgesinde kendi yoksul mekânlarını yaratmaktadırlar (Cengiz,2018). Değişimden etkilenmeden yerinde kalabilen, yalnızca üst gelir gruplarıdır.

Sonuç olarak mekân, yapı niteliği artarak dönüşürken, yerel toplum, dönüşümün hedeflerinin sadece bir kısmında kalır ve değişim, çoğu kez yeni bir toplumsal sınıfı mekâna davet eder. Yani, dönüşümün hedefi olan yüksek yaşam kalitesi sağlanmıştır; ancak bu, yerel toplum için değil, yeni bir sınıf için üretilen, onlara bu niteliği ile servis edilen “yapay bir yüksek yaşam kalitesi”dir. Diğerleri ise en “iyi ihtimalle” eski koşullarında ya da bazen çok daha olumsuz koşullarda yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedirler. Öyle ise, iki temel kavramın, mekân kalitesi ve yaşam kalitesi kavramlarının iyi tanımlanması ve bu kavramların kentsel dönüşüm ile ilişkisinin doğru kurulması gereklidir.

Bu noktada, Sulukule dönüşüm projesinin başlangıcını hatırlatarak başlamak yerinde olacaktır:

“Geçmiş zamanlarda beyefendilerin yaşadığı bu yerleşmede bugün işgalciler yaşıyor.”

“Biz bugün bu mahallelerde yaşayan herkesi bölgeye yakışmayan insanlar olarak görüyoruz, beyefendileri yeniden bu alanlara çekmeye çalışacağız.” Mustafa Demir’in (dönemin Fatih Belediye Başkanı), 12 Aralık 2007 tarihinde MSGSÜ Mimarlık Fakültesi bünyesinde düzenlenen “Kentsel Dönüşüm ve Sulukule Atölyesi” kapsamında yaptığı konuşmasında yer alan bu ifadeler, Sulukule Projesi’nin yerel yönetim gözünden nasıl bir perspektifle ele alındığını açıkça ortaya koymaktadır.

1.1.Mekân Kalitesi

Mekân kalitesi, toplumun her kesimi için aynı unsurları taşımaz. Buna karşılık, her kesim için ortak paydaları vardır. Bir yerel topluluğa özel tasarlanmış mekânın unsurları, bu ortak paydaların üzerine, o kesimin yerel ihtiyaçlarını ekleyerek ortaya konulabilir. Farklılık işte bu noktada başlar. Ünverdi, fiziksel çevre kalitesine işaret ettiği çalışmasında, fizik-mekânsal erişebilirlik, toplu taşımaya ilişkin seçenek ve olanaklar, altyapıya yönelik belediye hizmetleri, iletişim fırsat ve imkanları, sosyal ve kültürel faaliyetler, doğal ve tarihi varlıkların korunmasına yönelik eylemler, açık ve yeşil alanların erişilebilirliği ve yeterli standartlara sahip oluşu, konut tipolojisi ve niteliği, konut ve çevresindeki yaşam nitelikleri gibi kriterlerden söz eder.

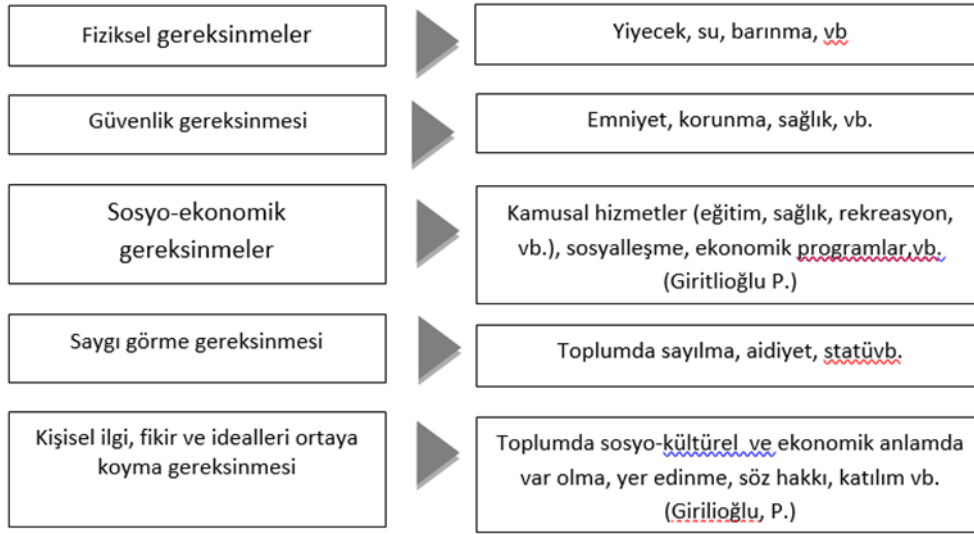
Bunlara ek olarak afetlere dayanıklılık, sakatlar için uygun mekânsal tasarım, aile yapısına, çalışma koşullarına ve ekonomik yapıya uygun tasarlanmış konutlar ve çalışma mekânları (iç ve dış tasarım), yeterli sosyal donatı alanları ve hizmetlere erişilebilirlik kriterleri eklenebilir. Mekân kalitesi bir çok unsurun bileşiminden oluşan bir bütündür; yalnızca nitelikli yapıların toplam kalitesi ile ölçülemez.

Bu ortak paydalar, mekânsal anlamda çok yüksek bir nitelikte ya da maliyetle tanımlanan unsurlar içermemekle birlikte, bunların her biri, yüksek yaşam kalitesinin zeminini hazırlayan bir mekân kalitesine işaret etmektedir. Bir örnek vermek gerekirse, son derece ileri teknoloji ile donatılmış, yüksek maliyetli bir yapı, orada yaşayacak olan yerel toplumun yaşam kalitesine beklenen katkıyı yapmayabilir.

1.2. Yaşam Kalitesi

Bir yerleşmede asgari refah koşullarını temin eden bir toplumsal ve mekânsal çevre, oradaki yaşam kalitesinin varlığını işaret etmektedir. Yaşam kalitesi, bu anlamda öncelikle temel gereksinimlerle ilişkilendirilebilir. Maslow bu gereksinimleri, fiziki gereksinimler (gıda, su, temel barınma ihtiyacı, vb), güvenliğe ihtiyacı (emniyete yönelik koşullar, korunmanın düzeyi, sağlığa ilişkin gereksinimler, vb.), sosyal yapının ortaya çıkardığı gereksinimler (bir topluluğun parçası olma ve sevilme duygusu ...), başkalarından saygı görme gereksinmesi (toplum içerisinde sayılma, sosyal statüye yönelik durumu), kişisel ilgi ve ideallerini, düşüncelerini ifade edebilme gereksinmesi şeklinde sınıflandırarak bir gereksinimler hiyerarşisi oluşturur (aktaran: Boylu A., Terzioğlu G., 2007). Buna kamusal hizmetlere eşit erişim, yerel sosyo-ekonomik programlar, toplum içinde sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda var olma gibi kriterleri de eklemek gerekir (Şekil 1).

Şekil 1. Yaşam kalitesi göstergeleri

Kaynak: (akt: Boylu A., Terzioğlu G., 2007)

Montgomery ve Hewett (2005) ise, yaşam kalitesini kentsel refah ile ilişkilendirir. Onlara göre kentsel refah birçok farklı unsuru içermektedir ve bu unsurların varlığının toplamı, kentsel refahı ortaya koyar (Tablo 1).

Özel mal ve hizmetler	Boş zaman	Barınma	Sağlıkla ilgili kamusal hizmetler	Şiddet ve suçtan uzak durma, güvenlik	Kişisel yarar	Toplumsal yarar ve politik ses
Yiyecek ve bunun dışındaki perakende malların tüketimi Fiyat, ücret ve talepte çeşitlilik Tüketim ve üretim mallarının varlığı Birikim ve krediye erişim	Gidiş gelişin zamansal maliyeti	Kiracı güvenliği Çevresel risklere açıklık Havalandırma	Özel ve kamusal sağlık hizmetlerinin maliyeti ve niteliği Yeterli temiz su temini Kanalizasyon düzenlemesi Drenaj Katı atık imhası	Polise ve yargı sistemine ulaşım Yaya yolları, cadde ve otobüs duraklarının aydınlatılması Güvenli mekânlar Eş şiddetine karşı danışma ve müdahale Trafik kontrolü, acil durum ulaşımı, kirliliği kontrolü vb çevresel risklere karşı beledi müdahale	Bireysel sosyal ilişki ağları Kentsel eşitsizliği anlama ve yorumlama	Yerel, sosyal ve politik kuruluşlar(sefalet mahallesi derneklerini de içine alan) Politik ve kurumsal hesap verebilirlik Katılımcı planlama Sosyal dışlanma ile mücadele

(Kaynak: Montgomery M. R. Hewett P. C., 2005.)

Söz konusu tablodaki barınma başlığı, güvenli konutlar, aile özelliklerine uygun tasarımlar, sağlıklı altyapı gibi alt başlıklarla çeşitlendirilebilir; böylelikle yaşam kalitesi açısından daha fazla gösterge ortaya konmuş olacaktır.

Yaşam kalitesi birçok farklı kaynakta ele alınıp, farklı perspektiflerden tanımlansa da Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşam kalitesi tanımı evrensel bir içeriğe sahip olarak kabul edilebilir. Buna göre yaşam kalitesi, "kişinin kendi amaçları, beklentileri, standartları ve çıkarları bağlamında bir kültür ve değer sisteminde kendi yaşamını algılaması" şeklinde ifade edilmiştir (WHO, 2012).

Musschengha (1997) yaşam kalitesi yerine "iyi bir yaşam" ifadesi kullanarak, bu iyi yaşamı, zevkin (pozitif mental koşullar), memnuniyet (kişinin yaşama ilişkin planlarını gerçekleştirmeye ortaya çıkan başarının ölçülmesi veya kişisel açıdan iyi/nitelikli yaşam anlayışı) ve mükemmelliğin (bir şeyin erdemliliği veya değeri) bir birleşimi olarak ifade etmektedir. Kamp ve diğerleri (2003) ise yaşam kalitesinin bileşenleri olarak kişinin özellikleri, sağlık, ekonomi, hizmetler, erişilebilirlik, yapıllı çevre, doğal kaynaklar, doğal çevre, güvenlik ve güvenlik, toplum yapısı, kültür ve yaşam tarzından söz etmişlerdir. Lee (2008)'nin tanımında ise kamusal hizmetler, mahalleden memnuniyet, toplumun

durumu, mahalledeki çevresel koşullara ilişkin değerlendirmeler ve yerel eklenti gibi unsurlar yaşam kalitesinin bileşenleri arasında sayılmaktadır.

Konutun koşullarının yanı sıra, “konutun konumu ve çevresi, yani yerel çevre” de insanların konfor ve memnuniyetleri açısından yaşamsal bir rol oynamaktadır. Yerel ortamdaki eksiklikler, yaşayanların refahı ve sağlığı üzerinde olumsuz bir etki yapabilir Domanski ve diğerleri (2006, aktaran: Orhan E., Kahraman Z. E., 2017). Bu durum aynı zamanda, yaşam kalitesi standartlarının düştüğünü göstermektedir.

Işık K. ve Meriç M. (2010), yaşam kalitesinin objektif parametreleri arasında kişinin sağlık koşulları (somatik durumu), ekonomik yapısı, barınmaya yönelik koşulları, oturduğu yer ve ailevi durumu gibi parametreleri sıralarlar. Yaşam kalitesi kriterlerinin yalnızca objektif parametrelerle sınırlı olmadığından yola çıkarak, subjektif parametreler olan kişinin değişimini ve dışsal koşulları, kişinin duygularını ve hayata bakışını da kavramın içerisine yerleştirirler. Özellikle de bu subjektif parametrelerin kentsel dönüşüm uygulamalarında dikkate alınmıyor oluşu, uygulamaları başarısızlığa mahkûm etmektedir. 1998 yılında Devlet Planlama Teşkilatı ve Çevre Bakanlığı arasında imzalanan protokol doğrultusunda hazırlanan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) incelendiğinde, yaşam kalitesinin, “bedensel, ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişim üzerinde olumlu etkileri olan etmenlerin niteliği ve niceliği ve bu etmenlerden faydalanma biçim ve düzeyi” olarak tanımlandığı görülmektedir (DPT, 1999).

Geray (1998) ise yaşam kalitesini dar ve geniş kapsamlı bir kavram olarak ele alır. Ona göre kentsel yaşam kalitesi, dar anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekânsal öğeler perspektifinden kent kapsamına giren yerlerde, kentin altyapısı iletişim, ulaşım, konut vb hizmetlerin sunum düzeyinin, önceden saptanmış olan ölçülerin üzerinde olması” durumudur. Geniş anlamıyla, “Toplumsal, kültürel, siyasal öğe ve süreçleri de içeren bir kavramdır. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan, örgüt ve katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri ile doğru orantılı olarak faydalanması, eğitsel, sanatsal, ekinsel, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi” gibi koşulları içerir. Öyle ise, toplumun kültürel, eğitsel ve siyasal katılımının ve katılıma erişiminin güçlü olması da yaşam kalitesinin parametreleri arasında yer almaktadır.

“İçişleri Bakanlığına bağlı İller İdaresi Genel Müdürlüğü” yaptığı çalışma ile öncelikli yaşam kalitesi göstergelerini tanımlamıştır². Bu göstergeleri şöyle sıralamaktadır: “Sağlık personeli yardımı ile yapılan doğumların toplam doğum sayısına oranı, rutin aşılama oranları, sağlık sistemi içinde doktor ve yatak başına düşen hasta sayısı, düşük doğum sayısı yüksek bebek oranı, bebek ölüm hızı (0-1 yaş) ve 5 yaş altındaki ölüm hızı, gebeliği önleyici modern yöntemlerin kullanım oranı, intihar hızı, ilköğretimde 8. sınıfa erişim oranı, evsiz (barınma yeri ve koşulları olmayan) insan sayısı ve oranı, sağlıklı suya erişemeyen hane oranı, kanalizasyona hiç ulaşmamış hane oranı, ortaöğretimdeki net okullaşma oranı, okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk oranı (48-72 ay grubu anaokulu / anasınıfı), ilköğretimde net okullaşma oranı, okur-yazarlık oranı, meslek edindirme amaçlı yaygın eğitim programlarından yararlananların sayısı ve oranı, sivil toplum örgütlerinin sayısı, üye sayısı, yasal bildirim süresinden sonra nüfusa kaydolun çocukların oranı, istismara uğramış çocukların sayısı ve oranı, suça sürüklenmiş çocuk oranı, şahsa ve mala karşı işlenmiş suçlarda davalı, davacı, sanık sayısı ve oranı, korunma ve bakım altında bulunan kişi sayısı (çocuk, yaşlı, özürlü) ve oranı, korunma ve bakım için sırada bekleyen kişi sayısı (çocuk, yaşlı ve özürlü) ve oranı, sosyal güvenlik kapsamındaki insan sayısı ve oranı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıflarından ve 2022 sayılı kanundan yararlananların sayısı ve oranı”.

10. Kalkınma Planı komisyon raporlarında yaşam kalitesi, ekoloji, arazi kullanımı, kamusal alanlar, ulaşım, sağlık, güvenlik, tasarım, eğitim, kültür ve kalkınma ile ilişkilendirilerek tarif edilmektedir. 11.

² <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/-ncelikli-yasam-kalitesi-gostergeleri>

Kalkınma Planında da “Türkiye’de insan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir şekilde sağlandığı, yerel hizmetlerin yerindelik ilkesiyle yürütüldüğü, yaşam kalitesi yüksek ve dayanıklı yerleşimler oluşturulmasına yönelik politikalara ağırlık verilmektedir”, “İnsan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir bir şekilde sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirler ve yerleşimler oluşturmak temel amaçtır”... “Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması temel amaçtır” denmektedir. Bu planda bir yandan da “Kentsel dönüşüm; yatay mimari anlayışı doğrultusunda, yaşam kalitesini yükseltme ve kentlilik bilincini geliştirme amacı ekseninde tarihi merkezlerin yenilenmesini içerecek şekilde yürütülecektir” denerek, yaşam kalitesini iyileştirmede kentsel dönüşümün fiziksel bir eyleme indirgenmesi de dikkat çekmektedir.

Bu tanımların yanı sıra, yaşam kalitesini, iklim, suç, kent estetiği (Stoven ve Leven, 1992), konut standardı, doğum başına ölüm oranı (Sufian 1993) ve cahil / eğitilmiş oranı (The Independent Commission on Population and Quality of Life, 2005), altyapı ve belediye hizmetleri, yaşam maliyeti (Uluengin vd, 1998) gibi kavramlarla tanımlayanlar da bulunmaktadır (aktaran: Torlak, Yavuzçehre, 2008). Ng, Pong, KamandHo (2004) beş ayrı bölgede yaptıkları yaşam kalitesi araştırmasını; “Yapısal sorunlar (Boya dökümleri gibi küçük sorunlar, çatlaklar, su sızıntıları, su ve drenaj borularında tıkanıklıklar, yetersiz yangın güvenliği algısı, sağlıksız yaşam çevresi, vb), Konuta yönelik gereksinimler (Konutun toplam büyüklüğü, uyuma, oturma, çalışma, tuvalet, mutfak alanı büyüklüğü, havalandırma, hijyen, doğal ışıklandırma), Toplumdan ve komşulardan hoşnutluk, Yaşamdan tatmin olma durumları” kriterleri üzerinden analiz etmişlerdir.

Avrupa Komisyonu bünyesinde çalışmalarını sürdüren “Avrupa İstatistik Merkezi (EUROSTAT)” tarafından ortaya konan yaşam kalitesine yönelik göstergeler, topluma ilişkin gerçeklik algısı, iklimsel değişim ve kirlenme, belediyelerin yaptığı harcamalar ve kamuya sunulan hizmetler, kentsel altyapıdan hoşnut olma durumu, toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet olmak üzere 5 temel sınıfta toplanmıştır (www.eurostat.org).Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA yaşam kalitesi göstergelerini nesnel ve öznel, toplum (Nesnel; Çevre, beşeri kaynaklar sağlığı ve eğitime ilişkin durum, ekonomik sürece ilişkin performans, sosyal bütünleşme, siyasal yapıya ilişkin nitelik, ikamet alanlarının kalitesi, Öznel: Risk içermeyen / düşük risk içeren yaşam çevresi, yüksek yaşam kalitesine sahip toplumsal yapı üretimi açısından elverişli nicelik ve niteliği haiz beşeri kaynakların mevcudiyeti, emniyetli ve sağlığa erişim ve kalite açısından elverişli yaşam çevreleri temin eden kamu idareleri, nitelikli eğitim imkanları ve fırsatları, kamunun aracı olduğu ekonomik seçenek ve fırsatların algılanabilirliği, topluma yabancılaşma, sosyal çevreden dışlanmışlık hissi, toplumun kararlar süreçlerine katılıma açıklık düzeyi, hoşnutluk ve aidiyet hissi oluşturan bir yaşam) ve birey düzeyinde (Nesnel: doğal çevreyle arasında ilişki kurma şekilleri, sağlığı, eğitime yönelik imkanlar ve gelir düzeyi, sanat ve bilim yönlerinden başarı düzeyi, sosyal açıdan farklılaşma durumu ve katmanlar içindeki konumu, politik eylem ve aktivitelere katılım düzeyi, rekreatif faaliyetlere ayırdığı zaman düzeyi, yaşamına ilişkin memnuniyet düzeyi, Öznel: Doğaya uyumlu yaşamsal faaliyetler, tam iyilik duygusu, eğitime ilişkin başarı ve evrensel bilgiye ulaşabilme duygusu, gelirinden hoşnutluk duygusu, sanatsal veya bilimsel faaliyetlere yönelik başarı duygusu, toplum içinde saygı görme duygusu, haklarının korunmasına yönelik tatmin ve bir sosyal özne olmasına ilişkin güven duygusu, iş dışı yaşamını anlamlı kılacak aktiviteleri seçebilme özgürlüğü, yaşam alanından ve o alan içinde kurabildiği sosyal ilişkilere yönelik yeterlilik duygusu) kapsamında tanımlamıştır (www.tuba, org).

Avrupa Birliği bünyesinde çalışmalarını sürdüren “EUROFOUNDİSE”, yaşam kalitesi kavramını sosyal yaşamı özne kabul eden, toplumsal yapının genel iyilik hali şeklinde ortaya koymuştur (www.eurofound.org). Yaşam kalitesi göstergeleri arasında konut edinme türü ve konutun niteliği,

ortalama konut maliyeti, kira yardımları, fiziksel çevre koşulları, kamusal alandan hoşnutluk, erişilebilirlik, kirlilik, genel yaşam memnuniyeti, ulaşım kalitesi, iş koşulları ve doyumu, boş zaman ve zaman programlama, yaşam doyumu, aile ve sosyal ilişkiler, güvenlik sayılabilir.

Bu tanımlardan yola çıkarak, yaşam kalitesini, bireysel ve dolaylı olarak da toplumsal refahı temin edecek ekonomik, siyasal, kültürel ve fiziksel tedbirler olarak tanımlamak mümkün olacaktır. Görüldüğü üzere, mekânsal kalite, yaşam kalitesinin öğelerinden ve onu iyileştirmede gerekli unsurlardan biridir. Ancak tek başına bu hedefe ulaşmak için yeterli değildir. Unutulmaması gereken bir konu da, yaşam kalitesinin de, mekân kalitesi gibi, toplumdan topluma, yöreden yöreye farklı unsurlarla tanımlanabilecek bir kavram olduğudur.

2. Sulukule: Değişen yaşam mı, mekân mı?

Kentsel dönüşüm, yaşam ve mekân kalitesini yükselterek, toplumsal kapasiteyi güçlendirecek, eşitsizlikleri azaltacak ve kentsel yapıyı çevrede adil bir yaşam ortamını yeniden kurgulayacak bir araçtır. Nitekim, 2021 yılında İspanya Bilbao'da UN-Habitat ve the Basque Devleti iş birliği ile düzenlenen uzman grup toplantısının açılış oturumunda Shipra Narang Suri, kentsel dönüşümü, hedef alınan topluluklar ve mekânlar için geniş kapsamlı sosyo-ekonomik ve çevresel faydalar sağlayan ve sosyal mekânsal eşitsizlikleri azaltma aracı olan bir anahtar olarak sunmuştur³.

Ülkemizde yaşanan deneyimler göstermiştir ki, kentsel dönüşümün tutunduğu en temel kavram olan yaşam kalitesi, yerel halk için dönüşüm vasıtasıyla yükseltilememiştir. Ekici ve Çelik (2022), bu duruma, yaşam kalitesi vurgusunun adeta bir "sebebe", kentsel dönüşüm kapsamında yapılan uygulamaların ise "sonuç" haline geldiğine dikkat çekerek itiraz etmektedirler. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri, geleneksel Roman topluluğunu yerinden eden ve yeni bir mekânsal dönüşümü hedefleyip gerçekleştiren Sulukule Kentsel Yenileme Projesi uygulamasıdır.

2.1. Tarihi bir Roman mahallesi olarak Sulukule

İstanbul'un geleneksel merkezi olan Tarihi Yarımada'da, Fatih İlçesi sınırları içinde yer alan Sulukule, Hatice Sultan ve Neslişah Sultan Mahalleleri'nden oluşmaktadır. Sulukule, geçmişten 2010 yılına kadar etnik özelliklerini koruyan Roman toplumunun yaşam alanı olmaya devam etmiştir. Alanın fiziksel yapısını da bu etnik kültür biçimlendirmiştir (Özden, 2008). Söz konusu alan, zaman içinde bir yandan fiziksel bir çöküntü sürecine maruz kalmış, diğer yandan da sosyal sorunların odağı haline gelmiştir. Yoksulluk, sosyal dışlanma, yüksek suç oranı ve düşük yaşam kalitesi, mahallenin temel sorunları olarak tanımlanabilmektedir. Bu özellikleriyle, toplumun içinde damgalanmış bir mekân olarak tanınmaktadır. Ancak Sulukule, özellikle geçmiş yıllarda bir başka özelliği ile tanınan bir alandır. Geleneksel Roman kültürünü sürdüren sakinleri ile İstanbul'un eğlence sektörüne yıllarca hizmet etmiştir. Bu özelliği ile bir "marka" değeri bulunan Sulukule'nin, Roman aileleri tarafından işletilen eğlence evleri ile turizme yerel ölçekte katkı sunduğu bilinmektedir. Eğlence evleri yaklaşık 3500 kişiye istihdam sağlamaktadır (www.mimarizm.com, 2014). Alan, suç, kentsel yoksunluk, dışlanma, fiziksel eskime ve köhneleşme, Roman kültürü ve çok sayıda eğlence evinin bir arada bulunmasıyla oluşan bir tür "patina"ya sahiptir ve bu patinayı oluşturan kültür ve turizm, alana yönelik temel değeri var eden öğelerdir (Özden, 2008).

³ https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/05/report_egm_urban_regeneration.pdf

2.2. Sulukule Kentsel Yenileme Projesi

2005 yılında yürürlüğe giren ve sit alanında kentsel yenileme koşullarını belirleyen 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un hemen ardından İstanbul'da Beyoğlu'nda Tarlabası bölgesi, Fatih'te ise İstanbul'un tarihi kara surlarının yanı başında yer alan Hatice Sultan ve Neslişah Mahalleri'nden oluşan Sulukule bölgesi kentsel yenileme alanları olarak ilan edildi. 2005 yılının Eylül ayında başlayan ve Fatih Belediyesi'nin İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile iş birliği içinde yürütüp tamamladığı proje, sözde, bu iki sur içi mahallesinin tarihi kent dokusuyla uyum sağlayan, Tarihi Yarımada'nın kentsel ve mimari mirası ile bütünlük teşkil eden sağlıklı binalarla ve altyapıyla yenilenmesini amaçlamaktaydı (www.fatih.bel.tr).

Bölgede 620 hak sahibi bulunduğu bölgede, projeye yönelik olarak belirlenen yaklaşımlar, hedef ve politikalar incelendiğinde, katılım, kimlik, karakteristik, koruma, sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi gibi anahtar kelimelerin sıkça tekrar edildiği görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Sulukule Kentsel Yenileme Projesi Politikaları (proje raporundan faydalanılarak hazırlanmıştır)

Projenin hedefleri	Alana Yönelik Politikalar	Temel Yaklaşımlar
<p>-Alanın kültürel ve mimari öz değerlerinin korunması</p> <p>- Tarihi Yarımada'nın özgün dokusuna aykırı yapılaşmanın, Tarihi Yarımada'nın kimlik ve karakteriyle uyumlaştırılması</p> <p>-Alanın sakinlerinin ve kullanıcılarının çevreye ve birbirlerine yabancılaşmasını engelleyecek koşulların sağlanması</p> <p>-Yüksek düzeyde halk katılımı sağlanması, talep ve önerilerin dikkate alınması</p> <p>-Alanda kültürel iletişime imkan verecek turistik fonksiyonlar oluşturulması, proje kapsamında gelir getirici faaliyetler tanımlanması.....</p>	<p>-Alanda geçmişten bugüne dek süregelen sosyo-kültürel unsurların korunup geliştirilmesi, böylece bu unsurların sürdürülebilir kılınması</p> <p>-Fiziksel ve ekonomik yönden çöküntü bölgeleri oluşmasına ilişkin nedenlerin ortadan kaldırılması niteliksiz yapılaşmaların kaldırılarak, alanın özgün karakteristiğine uygun işlev ve yapılaşmanın sağlanması</p> <p>-Alana özgü, yaşam kalitesini yükseltecek mekânsal stratejiler belirlenmesi</p> <p>-Alana özgü geliştirilecek farklı işlevler ile bölgenin çekiciliğinin güçlendirilmesi....</p>	<p>-Çevrenin sosyo-kültürel kimliğinin ve "suriçi mahallesi" niteliğinin korunup geliştirilmesi,</p> <p>-Bu hedefe yönelik fonksiyonel ve mekânsal çözümler ortay konulması,</p> <p>-Az katlı (2-4 katlı) yapılarla, orta yoğunluk içeren bir mekânsal kurgu oluşturulması,</p> <p>-Malzemede çeşitlilik sağlayarak mekânın zenginleştirilmesi,</p> <p>-Çevreye ilişkin kentsel niteliği ve dış mekân yaşantısını güçlü kılabilecek konaklama ve ticaret-kültür tesisleri birimlerinin tasarlanması</p> <p>-Sosyo-kültürel kimliği güçlü kılacak kararların benimsenmesi.....</p>

Kaynak: (www.fatih.bel.tr).

Sivil toplum ve üniversitelerden gelen eleştiriler ve alternatif proje arama çabaları ile geçen süreç, başından sonuna dek katılıma kapalı bir şekilde yürütülmüştür. İlçe Belediyesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurunun sonuçları beklenmeden yıkım ve yeniden inşa çalışmalarını

başlatmıştır. Neticede, Mahkeme projenin reddine karar vermiş, ancak bu süre içinde bazıları tescilli (registered) olmak üzere alanın bütün dokusu ortadan kaldırılmıştır.

2.3. Dönüşüm öncesi ve sonrasında yaşam kalitesi üzerine bir değerlendirme

Uygulama kapsamında Taşoluk'a yerleşen 383 aileden 334'ü ilk etapta geri dönmüş, çoğunluğu Karagümrük bölgesine yerleşmiştir. Kayaşehir'e yerleşenler hakkında sağlıklı bir veri elde edilememiştir. Daha sonra geri kalan aileler de bu yeni yaşam alanlarında barınamayarak geri dönmüşlerdir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, proje öncesine yönelik veriler derlenmiş, ardından proje sonrasında alanın eski sakinlerinin izi sürülmüştür. Taşoluk'a gittikten sonra geri dönüp eski yaşam alanlarının çevresine yerleşen 38 kişiye ulaşılmış, bunlar içinden 32 kişi ile görüşme temin edilebilmiştir.

Çalışmada incelenen EUROSTAT ve EUROFOUND Yaşam Kalitesi göstergeleri arasından alana özgü değişkenler seçilmiştir. Soru içerikleri gereği, girdilerin bir kısmı, TÜİK, Fatih Belediyesi Yenileme Avan Projesi Açıklama Raporu, TOKİ yenileme proje raporu gibi resmi raporlardan, yerel emlak ofislerinden elde edilmiş, bir kısmı ise Sulukule'de kalan, bir kısmı Taşoluk'a gidip geri dönen sakinlerle yapılan sözlü görüşmelerden derlenmiştir. Sözlü görüşmeler somut sayısal verilere dayanmamaktadır ve kuşkusuz öznelidir. Bununla birlikte, alınan yanıtların birbirine yakınlığı, verilerin tabloya girişine olanak tanımıştır. Sözlü görüşmelerde alınan yanıtların, Sulukule'de oturmaya devam eden veya yakın çevresine geri dönenler açısından belirgin farklılıklar içermemesi dikkat çekicidir.

2.3.1. Dönüşüm öncesinde Sulukule'de yaşam kalitesi

Fatih belediyesi'nin proje kapsamında 2006 yılında gerçekleştirdiği anket çalışması, alanda yaşayanlar arasında çalışma oranının oldukça düşük olduğunu, ailelerin % 17'sinde hiç çalışan olmadığını, ailelerin % 13'ünde eve gelir getirenin sadece çocuklar olduğunu, ailelerin % 23'ünde çocukların evin gelirine destek olduğunu ve ekonomik yapının enformel sektöre dayalı olduğunu göstermektedir. Alanda yaşayanların büyük bir kısmı sosyal güvenceden yoksundur, sosyal güvence oranı % 16 civarındadır. Ankete katılanların % 86.3'ü İstanbul doğumludur. Okuma yazma bilmeyen oranı % 31.0 ile Türkiye (% 7.67) ve İstanbul (% 4.05) ortalamalarının çok üzerindedir.

Mekânsal yapıya bakıldığında, 42 sivil mimarlık örneği ve 15 adet anıt eserin bulunduğu alanın karakteristik yapısı, dar sokaklar ve sokak boyunca sıralanmış, iki ila beş ailenin birarada yaşadığı iki katlı, avlulu konutlardan oluşmaktadır. Belediyece 2006 yılında yapılan tespit çalışmalarına göre yapıların % 76'sı yığmadır. Özel mülkiyet, % 61 gibi oldukça yüksek bir orana sahiptir. Bölgede yer alan 571 adet yapının % 71'i bakımsız ve kötü durumdadır. Bunların % 8'i, boş, metruk yapılardır. Konut fonksiyonunun oranı % 73'tür. Konutlar oldukça küçüktür; yaklaşık üçte biri 70 m²'nin altındadır.

Proje sürecinde alanda yapılan akademik çalışmalar, bölge halkının buradan ayrılmak istemediğini söylemiş, evlerinin onarılmasını ya da finansal destek verilmek suretiyle kendilerinin onarılmasını istemişlerdir (Tuna, Şatıroğlu, Çağlayandereli, 2006). Bölgenin yakın çevresi ve kent geneli ile ulaşım ağlarının gelişkin olması, alandan hoşnutluğu artıran önemli nedenler arasındadır. Alanda müstakil konutlarda yaşama oranı oldukça yüksektir ve mahalle halkının yaklaşık % 59'u, bu alışkanlığını devam ettirmek istediklerini beyan etmişlerdir.

2.3.2. Dönüşüm sonrasında Sulukule'de yaşam kalitesinde değişimin göstergeleri

Hiç kuşkusuz, dönüşüm sonrası alanın mekânsal kalitesinde kapsamlı bir değişiklik meydana gelmiştir. 519 hak sahibine konut, 53 hak sahibine dükkân verilmiştir. Kiracı ve işgalci durumunda olanların 164'üne Kayaşehir'den, 383'üne Taşoluk'tan daire verilmiştir (ÇŞB verileri). Bölgede konut büyüklükleri 75-100 m²'ye çıkartılmış, altyapı sorunları çözülmüş, yapı adaları içinde ortak kullanıma yönelik alanlar

oluşturulmuştur. Konutlarda el değıştirme hareketliliği başlamış, emlak fiyatları ve kiralarda belirgin artışlar meydana gelmiştir. Çalışma kapsamında bölge emlakçılarıyla yapılan görüşmelere göre, 15- 45 bin TL'lik daireler projenin tamamlandığı 2011 yılından hemen sonra 400.000-1.250.000 TL gibi rakamlara yükselmiş, aynı dönemde kiralar da 200-500 TL oranlarından 1000-2500 TL gibi değerlere ulaşmıştır. Haziran 2023 tarihinde büyük ve yerel emlak sitelerinde yapılan araştırma, alandaki satılık ve kiralık konut fiyatlarındaki dramatik değışimi göz önüne sermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Haziran 2023 itibariyle emlak sitelerindeki bölgeye yönelik güncel satılık ilanları

Sahibinden.com	33	3.700.000 (2+1)	10.500.000 (5+1)
Hepsiemlak.com	2	6.500.000 (3+1)	8.000.000 (3+1)
Trovit.com	2	6.500.000 (3+1)	15.000.000 (6+2)
Sulukule Emlak	6	3.900.000 (2+1)	8.500.000 (2+1)

Sulukule'nin sakinlerinin, Sulukule'ye 35 km uzaklıktaki Taşoluk'taki TOKİ konutlarına ve Kayaşehir'e yerleştirilmesi, Sulukule halkının sosyal ve ekonomik ilişki ağlarını ve kent ile ilişkilerini zayıflatmıştır. Özellikle gece eğlence sektöründe çalışan Romanlar, iş dönüşü büyük ulaşım problemleri yaşamaya başlamıştır. Bunun yanı sıra, Taşoluk bölgesinin aidatları, fazladan ekonomik bir külfet ortaya çıkartmıştır. Yeni yaşam çevreleri sosyal ilişkileri ve davranış biçimlerini de etkilemiştir (Tablo 4).

Göstergeler	Alt Göstergeler	Dönüşüm Öncesi	Dönüşüm Sonrası
Maddi yaşam gereksinimleri	Gelir		
	Ortalama gelir (TL)	300-500 (% 81.2)	Değişmedi (% 81.2)
	Hanenin maddi durum memnuniyeti	Memnun değil (% 93.7)	Değişmedi (% 93.7)
	Tüketim	Günlük kazanç üzerinden	Arttı (Düzenli tüketim: aidat, ulaşım, vb) (% 93.7)
İş durumu	İş sağlığı ve güvenliği	Sigortalı çalışan oranı (% 37.5)	Belirgin değışiklik yok % 40.6
	İş tatmini	Düşük (% 21.8)	Değişmedi (% 21.8)
Sağlık	Sağlığa erişim	Kolay (% 84.3)	Belirgin değışiklik yok (% 81.2)
Eğitim	Eğitim düzeyi	% 31 okur yazar değil	Değişmedi
	Değerlendirilen beceriler	Yok (% 93.7)	Alandaki kırkbeş kadına iş garantisi ile birlikte dikiş kursları verilmiş, günde 8 Euro ödeme yapılmıştır. Onaltı erkek kursiyer içinse ahşap eğitimi düzenlenmiş ve gün başına 16 Euro ödeme yapılmıştır.
Eğlence ve Sosyal Etkileşimler	İnsanlarla olan iletişim, etkinlikler	Yoğun (% 93.7)	Taşoluk'ta azaldı (% 90.6)

			Geri dönüşte arttı
	Sosyal uyum	Uyuumsuzluk (% 84.3)	Değişmedi (% 84.3)
Ekonomik ve Fiziksel Güvenlik	Sahip olunan mal varlığı	% 61'i mülk sahibi	Belirgin değişiklik yok
	Borç	Cüzi miktarda (% 78.1)	Arttı - Konut kredileri, ilave proje bedelleri(% 93.7)
Yönetim ve Temel Haklar	Kamu kurumlarına duyulan güven ve hoşnutluk	Düşük (% 78.1)	Belirgin değişiklik yok (% 81.2)
	Ayrımcılığa ve fırsat eşitliğine yönelik duygu	Yüksek (% 87.5)	Belirgin değişiklik yok (% 90.6)
	Aktif vatandaşlık	Düşük (% 12.5)	Yükseldi (% 87.5)
Yaşam Ortamı	Fiziksel sorunlar (kirlilik, gürültü, vb)	Yüksek (% 90.6)	Taşuluk'ta Düştü (% 90.6)- Konut kalitesi, büyüklüğü, çevre düzeni, temizliği, hijyen- geri dönüşte arttı
	Yeşile ve rekreasyon alanlarına erişim	Düşük (% 62.5)	Taşuluk'ta Yükseldi (% 90.6)
Genel yaşam değerlendirmesi	Yaşam doyumu	Yüksek (% 84.3)	Düştü (% 71.8)

Tablo 4. Fatih Belediyesi Anketinden yola çıkarak hazırlanmıştır

Tablo 4, kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası açısından değerlendirildiğinde, ortaya çıkan en çarpıcı sonuç, mekân kalitesinin iyileşmesinin, yaşam kalitesinin toplamına bütüncül bir etki ya da katkı yapmadığı olmuştur. Yenileme projesi, istihdam yaratmayı amaçlayan birkaç çaba dışında, Sulukuleli'nin yaşam kalitesini iyileştirecek hedefleri temin edememiştir. Değişen, Sulukule'nin yeni fiziksel dokusu ve sosyal profilidir. Bu durum, projenin olması gereken hedefine ulaşamadığını ortaya koymaktadır ve kamunun bu projedeki performansı tekrar tekrar tartışılmayı hak etmektedir.

3. Sonuç yerine: Yoksulluk, yaşam ve mekân kalitesi üzerinden bir tartışma

Deneyimler, yalnızca mekânsal yenileme ile kentsel dönüşümün hedefine ulaşamadığını, sadece yoksulluğu bir mekândan diğerine sürüklediğini çok sayıda örnek ile ortaya koymuştur. Daha önce de belirtildiği üzere, kentsel dönüşümün en temel hedefi, yoksulluk düzeyini azaltarak, yaşam kalitesini yükseltmektir. Bu hedefe ulaşmak, yalnızca mekânı dönüştürmekle mümkün olamamaktadır. Mekânın dönüşümünün hiç kuşkusuz bir maliyeti vardır ve bu maliyet, çoğu kez, alanın mevcut sakinlerinin altından kalkamayacağı düzeylere ulaşmakta, farklı tedbirler alınmadığı sürece sakinler eski çevrelerinden uzaklaşmaya mahkûm olmaktadır.

Yalnızca mekân üzerinden dönüşüme odaklanan bir uygulama, sonuçta başarısız olmaya mahkumdur. Toplumı iyi tanımak, yaşam alışkanlıklarını, çalışma koşullarını iyi analiz etmek, doğrudan o topluluğa fayda sağlayacak mekânsal, sosyal ve ekonomik eylemleri içeren bir program yapmak ve dönüşümün maliyetini o topluluğun yerinde barınmasına uygun bir düzeyde tutmak, dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirliğini sağlar.

Sulukule projesi ise bunun olumsuz örneklerinden biri olmuştur. Alan, baştan sonra yeni bir üst yapı ile radikal bir dönüşüme maruz kalmış, üstelik bu süreçte alanın geleneksel fiziksel dokusunun bir parçası olan tescilli yapıların bazıları da yıkılmış, bir kimlik kaybı ortaya çıkmıştır. Mahallede yüzlerce yıldır yaşayan geleneksel Roman topluluğu kentin çeper yerleşmeleri olan Taşoluk'a ve Kayabaşı'na yollanmış, alanın tarihi kimliği tamamen tahrip edilmiştir. Üstelik tüm bunlar, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecinde gerçekleşmiştir. Yani her ne kadar projeyi üstlenen firma 2008 yılında Sulukule Projesi'nin İstanbul için bir fırsat olduğunu, çünkü projenin insani ve romantik bir içeriği olduğunu söylemiş ise de sonuçlar, projenin ne insani, nede romantik olduğunu, Sulukule'nin ortaya çıkan sonuç itibarıyla, 2008 yılında belirttiğimiz üzere (Özden, 2008) yalnızca "kaçırılan bir fırsat" olarak kaldığını ortaya koymaktadır.

Bu noktada, Sulukule için yaşam kalitesini Sulukule sakinleri açısından dikkate alan bir dönüşüm politikasının nasıl kurgulanması gerektiğini tekrar tartışmak gerekir. Elbette ki, Sulukule için çok geç kalınmış bir süreç söz konusu olmakla birlikte, bundan sonra yapılacak kentsel dönüşüm projeleri için bu tartışmanın bir ipucu verebileceği ümit edilmektedir.

Dönüşümün anahtar kelimeleri: Her bir kentsel dönüşüm uygulaması, birbirinden farklı stratejilere ihtiyaç duyar. Tek bir ortak reçete bütün dönüşüm alanlarında geçerli olamaz ve olmamalıdır. Bu durumda, bir alana özel dönüşüm stratejilerini belirlemek için, o alanı en iyi tanımlayan anahtar kelimeleri ortaya koymak gerekir. Önceki bölümlerde tanımlanan özelliklerinden yola çıkarak, Sulukule'lilere özgü bir dönüşümün anahtar kelimeleri, özgünlük, kimlik, kültür, turizm, olmalıdır. Alanda dönüşüm yalnızca mekânsal yenilenmeyi ya da yalnızca yatırımcılarına ve yeni kullanıcılarına fayda sağlamayı hedeflememeli, alanın gerçek sahipleri olan Romanların sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirecek bir yaklaşımı, bu üç temel anahtar kelime ile besleyerek benimsemelidir.

Dönüşümde Doğru Ortaklık Modeli: Kentsel dönüşüm alanının sosyo-ekonomik ve mekânsal özellikleri, o alanda dönüşümün nasıl bir ortaklık modeli ile yürütülmesi gerektiğini belirlemelidir. Kamu-özel sektör dengesi, alanın özelliğine bağlı olarak doğru bir şekilde kurgulanmalıdır. Kentsel yoksulluğun yüksek olduğu alanlarda, dönüşüm projelerinin uygulanmasında özel sektörün yer almaması, merkezi ve yerel idarelerin kâr amacı gütmeyen, hatta Sulukule örneğinde olduğu gibi, geleneksel bir kimliğin var olduğu alanlarda, gerekirse zarar etme pahasına uygulamayı üstlenmeleri gerekmektedir. İdareler, burada ortaya çıkan maliyeti zarar değil, kamusal bir yatırım olarak göreceği yeni bir bakış açısına sahip olmalıdırlar.

Dönüşümün maliyeti: Dönüşümün maliyeti hiç kuşkusuz alanın özelliklerine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak farklılıklar içerir. Kentsel yoksulluk alanlarında özel sektörün sürecin içinde yer alması maliyetlerin yükselmesine neden olacaktır. Ancak sadece özel sektör değil, bazı durumlarda kamu sektörüncü yapılan uygulamalar da maliyetlerin beklenenden yüksek olmasına yol açabilir. Oysaki, yoksulluk alanları, en az maliyetle, o alanın yaşam kalitesini belirli bir standarda yükseltebilen bir dönüşüm stratejisine ihtiyaç duymaktadırlar. Öyleyse bu tür alanlarda bir üçüncü yola daha ihtiyaç bulunmaktadır: Tabandan ivmelenen elbirliği ile dönüşüm...

Eğer kamunun aceleciliği devreye girmemiş olsaydı, Sulukule, bu modelle dönüşüm için en uygun alanlardan biri olabilirdi. AB fonları ve bağışlar yardımıyla, dönüşüm, bu alanın gerçek sahipleri olan Romanlar eliyle gerçekleştirilebilirdi. Yapılacak olan, alanın kimliğine zarar veren ve bu nedenle alandan ayıklanması gereken yapıların temizlenmesi, alanın altyapısının ilgili belediye tarafından iyileştirilmesi, fiziksel olarak tahrip olmuş yapılara özel sektör tarafından, sosyal sorumluluk projesi kapsamında malzeme desteği sağlanması (çatı, kapı, pencere, wc, mutfak, vb), dış cephelerin yenilenmesi için boya ve diğer koruyucu malzemelerin temin edilmesi, ancak renk seçiminin alanın sakinlerine bırakılması ve yerel istihdamı sağlamak üzere, Sulukule'nin geçmişte en önemli geçim kapısı olan eğlence evlerinin

vergi ve hijyen denetimli olarak yeniden hayata geçirilerek turizme açılması, bu amaçla AB fonları destekli eğitimler verilmesi olmalıydı. Bu yolla, yaşam kalitesinin önemli bileşenlerinden biri olan dirençli bir toplum yaratma hedefi gerçekleştirilebilirdi.

Bu durumda, benzer örnekler için, kamunun finanse ettiği, özel sektörün sosyal sorumluluk projeleri ile destek verdiği, uluslararası fonlarla güçlendirilen, alana özgü kentsel dönüşüm modelleri geliştirilmesi gerektiğini vurgulamak gerekir.

Tasarımda çeşitlilik ve özgünlük: Kentsel dönüşüm çalışmaları başladığından bu yana yapılan uygulamalara bakıldığında, en temel somut sorunlardan birinin de tasarım olduğu gözlenmektedir. Dönüştürülen alanlar, tek tip ve mimari anlamda bir özgünlük arayışının olmadığı açıkça izlenen bir tasarımla yeniden üretilmektedir. Sulukule’de bu durum açık bir şekilde görülmüştür. Bir yanda tescilli yapılar, diğer yanda rengi ve dokusu ile çeşitlilik içeren yapılarla özgünleşen Sulukule, kentsel yenileme uygulaması sonucu tek tip bir tasarıma mahkûm edilmiştir. Böylelikle, Sulukule, mekânsal anlamda bir kez dönüşüp tüketilmek yerine, eskisi gibi canlı, eğlenceli, hareketli, kent ve kültür turizmi açısından cazip, sosyo-kültürel, yerel ekonomik ve fizik mekânsal açıdan sürdürülebilir bir alan olacaktır. Mahallede süregelen yoksulluk, büyük oranda ortadan kalkacak, alan sadece kullanıcılarına değil, ilgili belediyesine de kaynak yaratan bir alan haline gelecekti. Kaldı ki yapılanların maliyeti, son derece düşük olacak, projenin kamuya maliyeti hemen hemen altyapı maliyeti ile sınırlı olacaktır. Üstelik de böyle bir dönüşüm, geçmişten bugüne Romanlar tarafından şekillendirilen mahallenin, yine Romanlar eliyle yenilenecek özgün karakterini korumasına olanak tanıyabilirdi. Dönüşüm uygulamalarına getirilen en keskin eleştirilerden olan tektiplikten uzak ve son derece düşük maliyetli bir dönüşümün temel aktörleri, sadece alanın kimliğini oluşturan kullanıcılar olabilirdi. Yerel idareler, teknik destek (altyapı ve peyzaj) ile projeye katılabilir, geri kalan maliyet AB fonları ve bağışlar vasıtasıyla tamamlanabilirdi. En önemlisi, tüm bunlar, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecine çok büyük katkı sağlayacak bir proje haline gelebilirdi.

Yine kaybedilen bu fırsatlardan yola çıkarak, kentsel dönüşüm projelerinde tasarımın, özgünlüğün ve kimliğin sürdürülebilir kılınmasını ilke edinecek bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine işaret edilmelidir. Doğru bir tasarımın, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğin bütünleşik bir bileşeni olduğu hatırlanmalıdır.

Hiç kuşkusuz, Sulukule için getirilen bu –geç kalmış- öneriler, başka bir dönüşüm ve yoksulluk alanında başka özgün koşullar çerçevesinde hala hayata geçirilebilir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur

KAYNAKÇA:

- AARTı Planlama, Sulukule Projesi İstanbul için bir fırsattır, çünkü bu insani ve romantik bir projedir, https://www.mimarizm.com/makale/aarti-planlama-sulukule-projesi-istanbul-icin-bir-firsattir-cunku-bu-insani-ve-romantik-bir-projedir_113461 15 Mart 2023 tarihinde erişildi.
- Atik M., (2008). Kentsel Yaşam Kalitesi Ve Kent Kimliği Bağlamında İstanbul'daki Yenileme Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme; Sulukule Örneği, Bahçeşehir Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Boylu A., A., Terzioğlu G., (2007). Ailelerin Yaşam Kalitelerini Etkileyen Bazı Objektif ve Subjektif Göstergelerin İncelenmesi, Ankara.
- Cengiz E., (2018). Mega Etkinlikler ve Yerinden Edilme Olimpiyat Oyunları Etkisi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Cheung C. ve Leung K., (2008). Retrospective And Prospective Evaluations Of Environmental Quality Under Urban Renewal As Determinants Of Residents' Subjective Quality Of Life, Soc Indic Res 85, 223–241
- Crisp, R., Pearson, S., Gore, T., (2015). Rethinking the impact of regeneration on poverty : a (partial) defence of a 'failed' policy. Journal of Poverty and Social Justice, 23 (3), 167-187.
- DPT, (1999). Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, DPT Yay., Ankara.
- Domanski, H., Ostrowska, A., Przybysz, D., Romaniuk, A., Krieger, H., (2006). First European Quality of Life Survey 2003, European Foundation for the improvement of living and working conditions, Dublin (aktaran: Orhan E., Kahraman Z. E., (2017)., Quality of Life in Regeneration Areas: Empirical Findings from the Akpınar Neighbourhood, Ankara, Turkey, Planlama;27(3), 314-328)
- Ergun, C., (2008). "Kentsel Dönüşüm ve Sulukule Atölyesi", Toplum ve Demokrasi, 2 (3), Mayıs-Ağustos, 255–260.
- Ekici Y. E., Çelik H. Z., (2022). Yaşam Kalitesi Yaklaşımlarının Çevre, Kent Ve Planlama Ekseninde Değerlendirilmesi, Eksen, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3(2), 19-37.
- Fatih Belediyesi, Fatih İlçesi 1. Grup 2 No' lu Yenileme Alanları Proje Uygulamalarına İlişkin Yenileme Avan Projesi Açıklama Raporu (2008). Yayına Hazırlayan: Suver H., Kara B., Kara A., Bir Çingene Yolculuğu, Fatih Belediye Başkanlığı Yay, İstanbul.
- Forohuar A. ve Hasankhani M., (2018). Urban Renewal Mega Projects and Residents' Quality of Life: Evidence from Historical Religious Center of Mashhad Metropolis, J Urban Health (2018) 95., 232–244
- Geray C., (1998). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler", Türk İdare Dergisi, (Yıl 70, Aralık, Sayı 421), 326-341.
- Görün M., (2010). Kara M., Kentsel Dönüşüm Ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması, Yönetim Bilimleri Dergisi (8:2) Journal of Administrative Sciences,136-164.
- Güzey, Ö., (2009). Sulukule'de Kentsel Dönüşüm: Devlet Eliyle Soylulaştırma. Mimarlık Dergisi, (346), <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=360&RecID=2022> 15 Ekim 2013 tarihinde erişildi.

- Işık A., Meriç M., (2010). Hayatın Kalitesi (Quality of Life) Kavramının Felsefik Temelleri; Aristo, Bentham, ve Nordenfelt, Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review 10 (1), 421-434.
- Kalağan G., Çiftçi S.,(2012). Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği Ve Yeni Aktörler, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 2, ISSN: 1309-8012
10. Kalkınma Planı Yaşanabilir Kentler Ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, TC Kalkınma Bakanlığı
- Kamp I., Leidelmeijer K., Marsman G., Hollander A., (2003)., Urban environmental quality and human well-being towards a conceptual framework and demarcation of concepts: a literature study. Landsc Urban Plan.;65(1), 5–18
- Lee YJ. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. Build Environ.;43(7), 1205–1215
- Montgomery M. R. Hewett P. C., (2005) “Urban Poverty and Health in Developing Countries: Household and Neighborhood Effects,” Demography 42, No. 3, 397-425.
- Musschenga AW., (1997). The relation between concepts of quality of life, health and happiness. J Med Philos. 22(1), 11– 28.
- NgS. H.,Pong R.W., KamP. K. And Ho C., (2004). TheQuality of Life of Residents in Five Urban RenewalDistricts,City University of Hong Kong Press, HKSAR.
- Özden P.,P. (2008). Sulukule: An Opportunity Missed In The Tourism-Led Regeneration, Sustainable Tourism III, (eds: F.D. Pineda, C.A. Brebbia), WITPress, Boston 141-152.
- Özden P. P. (2008). Kentsel Yenileme, İmge Kitabevi, Ankara.
- Özden P. P. (2016). Kentsel Yenileme, 2. Bsk. İmge Kitabevi, Ankara.
- Pınar F., (2009). <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/115273-sulukule-de-kentsel-donusume-yakalanan-hayatlar>, 10 Ocak 2023 tarihinde erişildi.
- Sapancalı F., (2009).Toplumsal Açından Kentsel Yaşam Kalitesi, Altın Nokta Bas. Yay., İzmir.
- Torlak S. E.,Yavuzçehre P. S.,Denizli (2008). Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir Araştırma,Çağdaş Yerel Yönetimler, C: 17, Sa: 2, 23-44.
- Urban Regeneration As A Tool For Inclusive And Sustainable Recovery, Report on the Expert Group Meeting, 1-2 Decembre, 2021, https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/05/report_egm_urban_regeneration.pdf
- Ünverdi H., Yeniden Yapılanan Yoksulluk Alanlarının Yaşam Kalitesi Göstergeleri Açısından Değerlendirilmesi: Kayseri Kenti Örneğinde Bir İnceleme <http://www.mimarizm.com/kentintozu/Makale.aspx?id=338&sid=328>,Mimarizm, Mimarlık ve Tasarım Yayın Platformu, 15 Şubat 2014 tarihinde erişildi.
- WHO / HIS / HSI Rev., (2012). Programme of Mental Health, Division Of Mental Health And Prevention Of Substance Abuse World Health Organization.

Extended Summary

Research Problem *Poverty is among the fundamental components arising the need for urban transformation. In our country, transformation of urban spaces occurs especially in poor neighbourhoods. The main argument in practice is the “low life quality” and “right to a humane life” of poor neighbourhoods. That being the case, as common all around the world, the results of the practices implemented in our country indicate that urban transformation increases the “relative” quality of space rather than the life quality in poor neighbourhoods. This situation shows that, while the quality of space relatively increases, two ways of behaviour originate in respect of urban the poor: In the first case, the poor are forced to reside somewhere else than their living spaces and become indebted by way of displacement by public force. In the second case, as the poor have no monetary power to afford the prices of the transformed space, they either create new poverty spaces in somewhere else or become engaged in existing poverty spaces. However, the result is the same in both cases: the poor cannot live in their former neighbourhoods after urban transformation, and poverty spreads by relocating and leaping inside the city. Most often, the process ends up in expropriation in respect of the poor. This consequence simply refutes the fundamental argument and aim of urban transformation practices to increase the life quality. Life quality of the poor living in urban transformation spaces does not increase; on the contrary, it is affected rather negatively due to displacement and even expropriation. It is not only their living space that is changed, but also their social, cultural and economic life. Distancing from their social circles augments the integration problems with the city, which brings along several other social and economic problems.*

This study focuses on how urban transformation can increase the life quality as well as ensuring that the poor continue staying in their residence. The study aims to discuss the matter over Sulukule experience which took place only a couple of years ago and led to irrecoverable consequences, and to set a comprehensive framework for the principles to be adopted in similar projects in the future. It seeks a solution for this problem by introducing a different perspective to urban transformation approaches.

Research Questions This study focuses on how the poor can continue staying in their residence while urban transformation practices cause the local residents to be displaced with a claim to increase life quality. In this regard, this study discusses ideas on how a sustainable on-site urban transformation model can be constructed for the poor local residents.

Literature Review In this article, literature research was conducted by examining various publications, internet and printed sources and books related to the concept of place attachment. Although there is a large literature on urban transformation and displacement, the research on sustainable on-site transformation is still limited and site-specific. Therefore, with a focus on the fundamental literature on urban transformation and displacement, the study reached conclusions on displacement occurred in Sulukule and brought forward suggestions.

Methodology The study will discuss *the relative quality of space and life quality over Sulukule example from a local society perspective and the results of poll conducted at the site by Fatih Municipality in 2006 will be evaluated and interpreted with this perspective. Local real estate consultants have been interviewed in Sulukule where the urban transformation took place in order to observe the change of the economic conditions.*

Results and Conclusions *The study aims to discuss the matter over Sulukule experience which took place only a couple of years ago and led to irrecoverable consequences, and to set a comprehensive framework for the principles to be adopted in similar projects in the future. Today, Sulukule is not in its*

place anymore. The new Sulukule mainly hosts foreigners as property owners or tenants. The actual residents of Sulukule have been sent to Taşoluk region at first, but later they settled near Sulukule, which they would not be able to return again. This situation clearly shows that the transformation at the site provided no benefit to the local residents nor that it increased their life quality. This study set forth the fact that urban transformation merely based on spatial renewal could not reach its goal, and it only transferred poverty from one space to another, over Sulukule example. Therefore, structuring a correct partnership model in urban transformation, following a transformation method in collaboration with a momentum of locals to reduce the transformation costs and ensure the locals adopt the transformation, and adopting a design model focusing on identity and authenticity as integrated components of social, cultural and economic sustainability must be acknowledged as the main requirements of an on-site transformation.